



Finanțat de Uniunea Europeană



## Document de poziție

*privind viziunea actorilor din Regiunea de Sud a țării cu referire la managementul deșeurilor solide și rolul societății civile în îmbunătățirea situației curente*

### I. Introducere și context

Prezentul document este elaborat în contextul implementării limitate a planului de acțiuni al *Strategiei de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova pentru anii 2013-2027*, aprobată prin HG 248 la 10 aprilie 2013<sup>1</sup>. În timp ce autoritățile publice locale de nivelul I sunt acelea care trebuie să gestioneze deșeurile la nivel local, soluția națională, care presupune asigurarea infrastructurii de management al deșeurilor în întreaga țară, nu completează în niciun fel eforturile de la nivel local.

Pe zi ce trece, gunoiul se acumulează în cantități din ce în ce mai mari la gunoștile neconforme din localitățile rurale și urbane. Deșeurile nu pot fi transportate în afara acestor depozite, deoarece nu există un mecanism de sortare, prelucrare sau export. Primăriile se confruntă, astfel, cu două seturi de provocări – acelea legate de transportarea și stocarea deșeurilor solide, dar și acelea de a asigura curățenia în localitate, inclusiv prin motivarea locuitorilor să contribuie financiar la un asemenea serviciu.

În același timp, societatea civilă din regiune este un actor important, care poate cataliza lucrul cu cetățenii, poate spori gradul de înțelegere a necesității dezvoltării serviciilor de management al deșeurilor solide (MDS) pentru stoparea pericolului de poluare continuă a mediului, dar și creșterea gradului de conștientizare a cetățenilor privind plata pentru serviciile de MDS existente sau nou create.

În aceste circumstanțe, au fost organizate atelierele de lucru pentru schimbul de experiență și practici în domeniul managementului deșeurilor în Regiunea de Dezvoltare Sud (RDS) din 11 martie 2021, la care se referă conținutul prezentului document. Evenimentele au fost organizate în cadrul proiectului „**Abilitarea cetățenilor în Republica Moldova**”, finanțat de Uniunea Europeană și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ). Partener al proiectului în RDS este CRAION CONTACT-Cahul, care implementează proiectul „Suport în abilitarea cetățenilor din Regiunea de Dezvoltare Sud” în raioanele Cahul, Cantemir, Căușeni, Cimișlia, Basarabeasca, Leova, Ștefan Vodă și Taraclia, în perioada octombrie 2019 – septembrie 2021.

---

<sup>1</sup> HG nr. 248 din 10.04.2013, [https://www.legis.md/cautare/getResults?doc\\_id=114412&lang=ro](https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=114412&lang=ro)

## II. Metodologie și instrumente

Participanții la ateliere au reprezentat actori-cheie în domeniul MDS din regiunea de sud: membri ai organizațiilor societății civile (OSC) de profil, beneficiari ai Programului de Granturi Locale finanțat de UE și implementat de GIZ, primari, angajați ai întreprinderilor municipale care prestează servicii în domeniu, reprezentanți ai mass-media. Discuțiile în cadrul atelierelor s-au axat pe:

- Starea de fapt în localitățile urbane și rurale (gradul de dezvoltare al serviciului de salubritate/colectare a deșeurilor, statutul și practicile de management al colectării și depozitării deșeurilor, stadiul la care se află practicile de sortare, precum și gradul de implicare a OSC-urilor și locuitorilor în activități legate de MDS);
- Identificarea provocărilor din sector și a soluțiilor și recomandărilor de îmbunătățire a situației în domeniul MDS din regiunea de sud, din perspectiva actorilor importanți, precum și detalierea rolului societății civile în acest proces.

Au fost organizate în paralel două ateliere de lucru:

- *Atelierul 1* – pentru participanții din comunități urbane și rurale (de talie mare): Cahul, Căușeni, Cimișlia, Colibași și Talmaza. Facilitator: Andrei Strah, expert național;
- *Atelierul 2* - pentru participanții din comunități rurale: Capaclia (Cantemir), Slobozia Mare (Cahul), localități partenere din raionul Ștefan Vodă, Manta și Pașcani (Cahul), Văleni (Cahul). Facilitator: Evgheni Camenscic, expert național.

## III. Principalele provocări semnalate din perspectiva actorilor implicați

Provocările enunțate de participanți s-au referit, în mare parte, la câteva categorii sau domenii de bază ale managementului deșeurilor din localitățile reprezentate:

- Gradul de cunoaștere, înțelegere și aplicare de către actorii importanți din domeniul MDS a strategiei naționale de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova în perioada 2013-2027;
- Crearea și dezvoltarea serviciilor de salubritate din perspectiva administrației publice locale și a întreprinderilor municipale (ÎM);
- Stocarea deșeurilor și amenajarea depozitelor locale, inclusiv lichidarea celor spontane;
- Implicarea OSC-urilor în activitățile din domeniul MDS;
- Participarea cetățenilor în crearea și întreținerea sistemului local de management al deșeurilor, inclusiv prin plata pentru serviciile prestate (taxă de salubritate sau tarif pentru prestarea serviciului).

Discuțiile ghidate au orientat participanții să se pronunțe în albia identificării provocărilor legate de participarea cetățenească în procesul de creare și dezvoltare a sistemului de management al deșeurilor la nivel local. Participanții, însă, au semnalat și unele provocări legate de autoritățile centrale și locale, care au survenit în mod natural din interdependența sectoarelor și responsabilităților pentru MDS.

Iată care sunt provocările semnalate punctual:

**a) provocări ale cetățenilor și societății civile din localitățile Regiunii Sud:**

- Locuitorii sunt reticenți să contribuie financiar la întreținerea serviciului de MDS, fie prin achitarea tarifului, a taxei de salubritate, sau chiar a prețului redus pentru pubele (tendință caracteristică localităților mai mici);
- Locuitorii nu consideră managementul deșeurilor o prioritate de nivel local, regional, sau chiar național, și nu conștientizează daunele aduse mediului;
- Locuitorii aruncă gunoiul în locuri nepermise și creează astfel gunoiști spontane;
- Nu există standarde locale de depozitare a deșeurilor pe teritoriul gospodăriilor casnice, mai ales în localitățile mai mici;
- Nu sunt dezvoltate mecanisme de stimulare a cetățenilor care respectă cerințele de aruncare a deșeurilor în locurile permise sau de penalizare pentru aruncarea deșeurilor în locuri nepermise (inclusiv în preajma depozitului unic);
- Locuitorii nu înțeleg principiile sortării gunoiului și resping ideea, mai ales în condițiile în care în sistemul de management al deșeurilor lipsește faza de procesare;
- Locuitorii nu sunt motivați financiar să sorteze gunoiul;
- Locuitorii nu sesizează încălcările în domeniul managementului deșeurilor;
- Locuitorii nu înțeleg necesitatea colectării centralizate a deșeurilor;
- Locuitorii cu vârsta 60+ nu dispun de acces la informație, inclusiv la cea legată de managementul deșeurilor (provocarea este amplificată de situația epidemiologică);
- Locuitorii nu cunosc despre perspectivele sistemului național de management al deșeurilor și nici despre rolurile actorilor implicați în instituirea acestuia;
- Copiii și tinerii nu află despre principiile de management al deșeurilor nici din familie, nici de la școală sau grădiniță;
- Odată cu implementarea principiului de autogestiune financiară a școlilor, acestea refuză colaborarea cu APL, inclusiv în domeniul managementului deșeurilor;
- Numărul OSC-urilor active și implicate în lucrul cu cetățenii în regiunea de sud este insuficient;
- Nu sunt promovate practicile pozitive ale OSC-urilor, care lucrează cu cetățenii pentru îmbunătățirea situației în domeniul MDS.

**b) provocări ale autorităților locale și întreprinderilor gestionare a serviciilor de MDS:**

- Primăriile și întreprinderile municipale nu au cunoștințe și capacități privind crearea și funcționarea sistemului de management al deșeurilor;
- Primăriile și întreprinderile municipale nu au un mecanism consistent de comunicare cu locuitorii în privința managementului deșeurilor (în cazul întreprinderilor municipale, nu există standarde de management al relațiilor cu clienții/beneficiarii);
- Primarul nu își poate îndeplini atribuțiile de agent constatatator în domeniul managementului deșeurilor;
- Primăriile și întreprinderile municipale întâmpină dificultăți în delimitarea terenurilor pentru depozitele locale unice;

- Autospecialele nu pot ajunge la toate gospodăriile casnice din cauza drumurilor impracticabile, atât în sezonul ploios, dar și în unele zone specifice;
- Nu este dezvoltată cooperarea intercomunitară pentru prestarea serviciilor de management al deșeurilor;
- În regiunea de sud nu există operatori regionali în domeniul MDS.

#### **IV. Sugestii privind îmbunătățirea participării societății civile în domeniul MDS la nivel local, în colaborare cu alți actori locali responsabili de crearea și gestionarea serviciilor**

##### ***a) Includerea elementului tematic de management al deșeurilor în procesul educațional la școli și grădinițe***

- Dezvoltarea și promovarea, prin intermediul OSC-urilor și colaborării cu părinții, a inițiativelor și proiectelor pentru copii;
- Discutarea principiilor de management al deșeurilor la ore de dirigenție în instituțiile școlare;
- Organizarea zilelor dedicate sortării/colectării diferitor tipuri de deșeuri;
- Desfășurarea măsurilor educative și cu caracter extra curricular, privind informarea copiilor în domeniul managementul deșeurilor. Utilizarea metodelor interactive și accesibile copiilor;
- Dezvoltarea de curricule educaționale pentru copiii din gimnaziu pe domeniul "servicii publice locale", "managementul deșeurilor și economia circulară", includerea orelor date în programul școlar;
- Organizarea colectării selective a deșeurilor în școli și grădinițe. Școlile și grădinițele sunt instituții importante de educare a cetățenilor. Un copil educă întreaga familie, de aceea este important să începem comunicarea din școli și grădinițe. Sistemul de colectare a deșeurilor poate fi ușor implementat la nivel de școală. Este important de asigurat trei aspecte. Primul: asigurarea infrastructurii necesare, de exemplu a pubelelor speciale cu capace batante și a panourilor informative lângă fiecare punct de colectare selectivă. Este de dorit să fie amenajat cel puțin un punct de colectare pe etaj. Al doilea: implicarea elevilor în voluntariat și educație elev de la elev. Al treilea: contract de prestare a serviciilor de evacuare a deșeurilor reciclabile cu întreprinderi specializate.

##### ***b) Încurajarea OSC să deruleze proiecte cu cetățenii în domeniul managementul deșeurilor prin colaborare și cu susținerea APL. Promovarea proiectelor și practicilor de succes din regiune și țară (Printre altele au fost menționate unele practici din cadrul proiectului "Suport în abilitarea cetățenilor din RDS" implementat de CONTACT-Cahul în regiunea de sud)***

- La Căușeni, **AO Centrul Informațional "Tighina"** a acționat în interesul întreprinderii municipale și a facilitat achiziționarea echipamentelor necesare pentru modernizarea sistemului de management al deșeurilor. În acest caz, OSC a contribuit cu expertiză susținând întreprinderea municipală și primăria în identificarea necesităților, elaborarea și înaintarea cererii de finanțare, atragerea resurselor financiare.

- La Cahul, **AO Perspectiva** se implică activ și monitorizează transmiterea pubelelor procurate către cetățeni, în cadrul unei echipe constituite din reprezentanți ai primăriei, ai Consiliului Orășenesc, ai întreprinderii municipale și membri ai asociației.
- La Colibași, **AO INTECO** lucrează activ cu cetățenii, ceea ce constituie asistență în domeniul mobilizării cetățenești.
- La Cimișlia, **AO Agenția de Democrație Locală din Moldova** consultă cetățenii pentru înțelegerea clară a mecanismelor de plată în baza taxelor și tarifelor pentru identificarea unei soluții înțelese și conștientizate de cetățeni.
- **AO Perspectiva**, prin implicarea activă și monitorizarea sistemului de management al deșeurilor în municipiul Cahul, a înțeles mai bine situația și acum informează cetățenii cu privire la modul de funcționare a serviciului, precum la modul de luare a deciziilor care afectează serviciul și cetățenii. La moment, președintele AO Perspectiva a fost delegat și aprobat prin decizia Consiliului Municipal Cahul în calitate de membru al Consiliului de Administrare a ÎM GCL Cahul, care gestionează serviciul de management al deșeurilor. Acest lucru va spori și mai mult gradul de informare a cetățenilor privind serviciul de MDS.

***c) Îmbunătățirea comunicării și creșterea gradului de implicare a cetățenilor în domeniul MDS cu participarea activă a OSC-urilor***

- Desfășurarea, de către OSC, a campaniilor de informare cu privire la riscurile provocate de deșeurile depozitate necorespunzător și a beneficiilor unui sistem de management al deșeurilor bazat pe sortarea la sursă.
- APL trebuie să planifice și să organizeze campanii constante de informare a locuitorilor, iar în acest proces să implice cetățenii activi și OSC;
- Informarea locuitorilor trebuie să aibă loc direct, din ușă în ușă;
- APL și OSC trebuie să aplice instrumente de sporire a interesului locuitorilor față de domeniul managementului deșeurilor, ca de exemplu: tombole, concursuri, teatru social, etc;
- În procesul de informare să fie utilizate informații clare, accesibile și atractive pentru cetățeni, să fie redată în limbajul caracteristic oamenilor din localitate;
- APL trebuie să organizeze consultări publice atunci când procesul/serviciul de management al deșeurilor suferă orice schimbări la nivel local, iar OSC-urile să fie implicate activ în consultări și atragerea cetățenilor în aceste procese;
- Liderii comunitari și OSC trebuie să ajungă la vârstnici și alte categorii defavorizate, pentru ca aceștia să fie la curent cu principiile managementului deșeurilor la nivel local și național;
- Crearea și gestionarea unor canale de comunicare online, care ar permite informarea unui cerc cât mai larg al locuitorilor;
- Utilizarea canalelor de comunicare tradiționale, în funcție de preferințele locuitorilor;
- APL și OSC să determine anual ariile în care se pot suplini golurile de comunicare cu cetățenii în localitate;
- Acordarea “premiilor rușinii” pentru cei care încalcă regulile de management al deșeurilor la nivel local (de exemplu, oferirea publică a unei măști pentru gospodăria care lasă gunoi în stradă, în fața porții și a gardului);
- Instalarea panourilor informative în fiecare stradă/sector și plasarea periodică a informației din domeniul managementului deșeurilor;
- Crearea platformelor de semnalare complexă a problemelor legate de managementul deșeurilor (gospodăria neacoperite de serviciu, gunoiști spontane, încălcarea regulilor, etc).

Ca exemplu, a fost menționată harta digitală creată de **Asociația Băștinașilor din comuna Manta "Acasă cu dor"**, care a contribuit la sporirea interesului cetățenilor pentru starea de salubritate a străzilor;

- Îmbunătățirea comunicării APL și a întreprinderilor municipale cu locuitorii, prin concentrarea pe câteva aspecte-cheie ale managementului deșeurilor.

**d) Cooperare intersectorială în dezvoltarea de modele și soluții noi de susținere a sectorului MDS:**

- Promovarea unui mecanism de cofinanțare în domeniul infrastructurii sistemului MDS, așa ca în cazul drumurilor locale, construite 50/50 (contribuții din partea locuitorilor și a bugetului local);
- Crearea și aprobarea unor fonduri locale pentru susținerea inițiativelor cetățenești în domeniul managementul deșeurilor (nu doar pentru întreținerea spațiilor publice). Promovarea mai activă a inițiativelor în domeniul MDS prin mecanismele de bugetare participată;
- Instalarea și gestionarea sistemelor de monitorizare video a depozitelor locale și a locurilor publice vulnerabile din perspectiva salubrității;
- Amplasarea unor obiecte/construcții de cult/agrement în locurile gunoierilor spontane/stihinice/tradiționale, astfel încât oamenii să nu mai poată arunca gunoiul în locurile neautorizate în care s-au obișnuit.

**e) Priorități în domeniul MDS pentru Administrația Publică Locală din regiune**

- Includerea priorității "managementul deșeurilor" în documentele strategice de dezvoltare a localităților și monitorizarea acestora cu regularitate, o dată la șase luni, cu implicarea cetățenească;
- Elaborarea și aprobarea planurilor locale de management al deșeurilor, conform posibilităților de moment și a idealurilor fixate în legislația națională cu participarea cetățenilor și OSC;
- Elaborarea și aprobarea actelor normative de nivel local privind managementul deșeurilor, cu implicarea locuitorilor;
- Instituirea taxei naționale de poluare, aplicabilă tuturor cetățenilor și direcționată către bugetele locale;
- Crearea serviciilor locale de colectare a deșeurilor (acolo unde ele nu există), reieșind din posibilitățile locale, însoțită de comunicarea directă cu locuitorii la toate fazele (aprobarea actelor normative locale corespondente, testarea percepției locuitorilor despre necesitatea serviciului, testarea percepției despre disponibilitatea de contribui financiar, comunicarea graficului și a regulilor de depozitare a gunoiului, explicarea simplă a cheltuielilor asociate serviciului și a mecanismului de finanțare, a perspectivelor și experimentelor de sortare, etc)
- Luarea deciziei privind modalitatea de colectare a contribuțiilor financiare (pentru serviciu) de la locuitori, reieșind din situația concretă în fiecare localitate;
- Desfășurarea campaniilor intense de informare a locuitorilor, cu ajutorul OSC și în baza planului local de management al deșeurilor;
- Elaborarea materialelor de campanie privind managementul deșeurilor, conform unor principii generale și clare, de exemplu prin intermediul pliantelor. Acestea trebuie să fie informative, clare și cu cât mai puțin text. De asemenea, este de dorit să fie distribuite la

fiecare gospodărie, cu un magnet pentru ca să fie atașat la frigider într-un loc permanent vizibil;

- Elaborarea materialelor de campanie privind managementul deșeurilor, conform modelelor tematice din țările cu sisteme consacrate de management al deșeurilor.

**f) *Recomandări pentru Administrația Publică Centrală / Parlament:***

- Evaluarea implementării planului de acțiuni al strategiei naționale de gestionare a deșeurilor în Republica Moldova, pentru anii 2013-2027 și ajustarea acesteia în termeni realiști;
- Evaluarea dedicată și punctuală a rezultatelor campaniei de informare a cetățenilor, prevăzută în primele faze de implementare a strategiei, cu scopul de a identifica necesitatea replanificării și regândirii acesteia;
- Prevederea unor mecanisme naționale clare de depozitare curentă a deșeurilor în localități, până la asigurarea elementelor de infrastructură care vor permite evacuarea totală a gunoiului din localități;
- Elaborarea unui caiet de sarcini clar și fezabil pentru APL de nivelul I, în contextul implementării strategiei și creării sistemelor de management al deșeurilor;
- Organizarea târgurilor procesatorilor de diverse tipuri de deșeuri, pentru a facilita accesul APL la acestea.

## **Concluzii și Propuneri**

Este foarte important ca problema managementului deșeurilor să devină prioritate națională, regională și locală în Republica Moldova. La toate cele trei niveluri trebuie să existe planuri clare de aplanare a efectelor negative curente și de pregătire pentru instituirea unui sistem de management al deșeurilor performant și sustenabil. Aprobarea normelor și legilor nu este suficientă în sine, deoarece un sistem viabil se bazează în egală măsură și concomitent pe trei piloni: **informare, infrastructură și management.**

Reieșind din direcțiile menționate mai sus, este necesară mobilizarea tuturor categoriilor de actori implicați, conform următorului model:

- **Autoritățile publice centrale, organul legislativ suprem și șeful statului** vor promova problema managementului deșeurilor drept una dintre cele mai importante. Pentru a motiva celelalte categorii de actori la procesul de soluționare a problemei, autoritățile de la Chișinău ar trebui să renunțe la orice retorici de atribuire a problemei altor actori și își vor asuma responsabilitate colectivă. De asemenea, această categorie de instituții trebuie să identifice soluția de țară cea mai potrivită, în baza situației reale din localități și a unui dialog constructiv cu autoritățile publice locale, OSC și cetățeni. Mecanismele care vor fi parte din soluție trebuie să fie pe înțelesul și priceperea celor care urmează să le aplice, iar elementul de informare pe verticală și orizontală, în această privință, trebuie să fie unul neobosit. La fel, autoritățile centrale nu trebuie să ignore efectele negative existente ale managementului defectuos al deșeurilor și trebuie să vină cu soluții curente pentru reducerea cantităților de deșeuri care sunt stocate pe teritoriul localităților, mai cu seamă a celor rurale;

- **Autoritățile publice locale** vor clarifica rolul lor în procesul de rezolvare a problemei. În baza clarificărilor, vor elabora planuri locale de management al deșeurilor alături de OSC și cetățenii activi, precum și vor monitoriza sistematic implementarea acestora. Planurile vor include informarea cetățenilor despre toate aspectele menționate în acest document, cu focusare specială pe crearea deprinderilor locuitorilor de a contribui financiar la serviciul de colectare a deșeurilor (salubritate). Astfel, oamenii vor fi pregătiți să se afle la baza unui sistem de management al deșeurilor durabil, care va izvorî din convingerea și contribuția oamenilor. De asemenea, autoritățile publice locale vor da dovadă de maturitate și vor colabora pentru a identifica cele mai bune soluții de stocare temporară a deșeurilor și de asigurare a unui serviciu local/regional calitativ;
- **Organizațiile Societății Civile** vor implica locuitorii în cea mai largă gamă de activități, menite să majoreze contribuția acestora la sistemul de management al deșeurilor. Cetățenii activi vor ajuta oamenii și, după caz, administrația publică locală, să înțeleagă importanța următoarelor aspecte:
  - ❖ Necesitatea de a depozita deșeurile în locuri sigure, care nu ar genera efecte negative asupra mediului și a sănătății oamenilor;
  - ❖ Utilitatea și comoditatea serviciilor de colectare a deșeurilor, precum și sustenabilitatea financiară a acestora, care poate fi asigurată doar prin contribuții financiare (taxă sau tarif);
  - ❖ Emergența sortării deșeurilor la sursă și procedurile simple, demne de urmat;
  - ❖ Sensibilizarea autorităților în cazul încălcării regulilor de depozitare a deșeurilor;
  - ❖ Evaluarea muncii autorităților centrale și locale reieșind din rezultatele în domeniul managementului deșeurilor, conform monitorizării implementării planurilor locale și soluției naționale.
- **Mass-media** își va continua misiunea de a informa oamenii corect și imparțial cu privire la problemele reale ale societății. Astfel, pentru a ajuta actorii implicați să identifice cele mai bune soluții, presa va introduce și va menține pe agenda publică problema managementului deșeurilor, constrângerile la nivel național și situațiile critice locale. De asemenea, mediatizarea bunelor practici din comunitățile care au dezvoltat un sistem de management al deșeurilor și unde cetățenii achită pentru serviciu, va motiva și va încuraja oamenii din localitățile în care crearea sistemului de MDS este abia la început.

Doar prioritizarea problemei MDS la nivel național și mobilizarea tuturor actorilor implicați este calea spre un viitor sănătos și sustenabil.

**Participanții atelierelor de lucru de la Cahul din data de 11 martie 2021:  
lideri OSC din regiunea de sud, primari, reprezentanți ai ÎM,  
reprezentanți ai mass-media, experți, membri ai echipei CRAION CONTACT-Cahul**

CRAION CONTACT-Cahul implementează proiectul "Suport în Abilitarea cetățenilor din Regiunea de Dezvoltare Sud", parte a proiectului „Abilitarea cetățenilor în Republica Moldova”, finanțat de Uniunea Europeană și implementat de Agenția de Cooperare Internațională a Germaniei (GIZ).

